

тойчivosti движения на конечном интервале времени. – М.: Наука, 1991. – 160 с.

9. Воротников В.И. Устойчивость динамических систем по отношению к части переменных. – М.: Наука, 1991. – 288 с.

10. Горшков А.П. Тенденции развития предприятия. – Апатиты: изд-во КНЦ АН СССР, 1989. – 39с.

11. Загайтов И.Б., Половинкин П.Д. Экономические проблемы повышения устойчивости сельскохозяйственного производства. – М.: Экономика, 1984. – 240 с.

12. Кучин Б.Л., Якушева Е.В. Управление развитием экономических систем: технический прогресс, устойчивость. – М.: Экономика, 1990. – 157 с.

13. Молодцов Д.А. Устойчивость принципов оптимальности. – М.: Наука, 1987.– 280 с.

14. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность. / Г.Б.Клейнер, В.Л. Тамбовцев, Р.М. Качалов./ Под общ. ред. С.А. Панова. – М.: Экономика, 1997. – 288 с.

15. Орлов А.И. Устойчивость в социально-экономических моделях. – М.: Наука, 1979. – 296 с.

16. Павлов К.В. Экономическая устойчивость функционирования основного хозяйственного звена / Региональное самоуправление и самофинансирование / Под ред. Г.П. Лузина. – Апатиты: Изд-во КНЦ АН СССР, 1991. – С. 76-81.

17. Пановка Я.Г., Губанова И.И. Устой-

чивость и колебания упругих систем. Современные концепции, парадоксы и ошибки. – М.: Наука, 1987. – 352 с.

18. Смирнов В.А., Соколов В.Г. Системное моделирование надежности плановых решений. – Новосибирск: Наука, 1984. – 224 с.

19. Сорокин Д.Е. Саморегулирование в социалистической экономике. – М.: Экономика, 1990. – 159 с.

20. Формирование и развитие рыночных отношений в регионе/Под ред. Г.П.Лузина. – Апатиты: Изд-во КНЦ РАН, 1992. –234 с.

21. Устенко О.Л. Теория экономического риска. – К.: МАУП, 1997, – 164с.

22 Формирование хозяйственных решений / Под общ. ред. В.М. Хобты.– Донецк: «Каштан», 2003. – 416с.

23. Солодова О.А. Методы обоснования хозяйственных решений на промышленном предприятии в условиях риска и неопределённости. Научные труды Донецкого государственного технического университета. Серия: экономическая. Выпуск 19. – Донецк, ДонГТУ, 2004. – С.113-120

24. Литвинцева Г.П. Кризис инвестиций как результат несоответствия структурно-технологических характеристик экономики ее институциональному устройству //Постсоветский институционализм. – Донецк: «Каштан», 2005. – С.240-262.

Статья поступила в редакцию 10.04.2006

**Я.В. ХОМЕНКО, к.е.н., докторант
НДІІ Мінекономіки України**

ЛЮДСЬКИЙ РЕСУРС ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ПРОТИРІЧЧЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Рівень розвитку продуктивних сил у сучасному суспільстві все більше визначають темпи і пропорції накопичення нематеріальних елементів багатства. Зміст змін, що відбулися, полягає в тому, що країни більше не орієнтуються на збільшення розмірів лише матеріально-речовинних елементів багатства. Відбулася зміна типу відтворення, форм накопичення

і представлень про критерії ефективності розвитку економіки і зростання її основних показників.

Умовою економічного зростання значною мірою стають інтелектуалізація виробництва і мобільність працівників. Метою економічного зростання виступає абсолютне і відносне підвищення в націо-

© Я.В. Хоменко, 2006

нальному багатстві частки "позаекономічних" факторів розвитку. Критерієм ефективності розвитку стає збільшення витрат держави, підприємців і домогосподарств на накопичення людського капіталу [1, с. 54].

Про домінування людського капіталу в числі факторів сучасного відтворювального процесу свідчать роботи таких учених, як І. Погосова, Л. Абалкіна, С. Валентій, Л. Нестерова, О. Бузгаліна, О. Колганова, А. Чухно [1, 2, 3, 4]. Ведучим напрямком розвитку суспільного відтворення ці дослідники бачать якісне поліпшення відтворення людського капіталу, а не відтворення і накопичення матеріальних складових суспільного багатства. При цьому виробництво і накопичення основного капіталу аж ніяк не утрачають свого значення, а є базою та умовою розвитку людського капіталу. Ефективний розвиток економічної системи полягає в їхній результативній взаємодії і доповненні один одного.

Слід зазначити, що процес відтворення людського капіталу соціальної сфери в складі загального відтворювального циклу країни і її регіонів у вітчизняній економічній науці досліджується недостатньо. Потрібні більш глибокі наукові розробки в цьому напрямку, а також всебічне обґрунтування зростаючої ролі соціальної сфери в забезпеченні ефективного функціонування сучасного виробництва.

Виходячи з вищесказаного, мета дослідження бачиться в доказі того, що розширене відтворення людського капіталу є однією з базових умов досягнення сталого економічного зростання і розвитку будь-якої соціоекономічної системи. У відповідності з метою передбачається вирішення наступних задач:

- визначити роль людського чинника в забезпеченні сталого зростання та розвитку соціоекономічної системи регіону;
- на основі елементів економічної теорії охарактеризувати особливості відтворювального циклу людського капіталу в сучасних умовах господарювання;
- оцінити характер процесу відтворення людського капіталу на базі структури дохідної і видаткової частини бюджетів

домогосподарств;

- визначити механізм соціально-економічного розвитку, що створює умови для розширеного відтворення людського капіталу на регіональному рівні.

Як було уже зазначено, головним чинником сталого розвитку суспільства в сучасних умовах стає величина і якість людського капіталу (знання, здоров'я, мобільність). Тому збільшення вкладень держави і бізнесу в людину виступає стратегічною лінією на підвищення ефективності економіки. Ця тенденція є визнанням того, що реальне накопичення відбувається там, де забезпечується збільшення питомої ваги людського капіталу (у порівнянні, наприклад, з виробничим капіталом) у структурі суспільного багатства. У цьому і полягає зміст наших подальших міркувань.

Сучасна парадигма економічного розвитку полягає у формуванні нової якості економічного зростання, що забезпечується за рахунок нових якісних характеристик використовуваного капіталу, у першу чергу, людського. Російські вчені О. Бузгалін і О. Колганов відзначають, що "під впливом генезису постіндустріального суспільства відбулася помітна зміна якості і ролі працівника, перед капіталом з'явилася проблема придбання і використання у виробництві не просто робочої сили, суб'єкт якої зайнятий репродуктивною працею, а працівника, мета, організація і результативність якого задаються ззовні. Виникла нова задача – взаємодія із суб'єктом творчої діяльності" [3, с. 127]. Звідси очевидно доцільно перейти в методології дослідження людського капіталу до таких категорій, як "репродуктивна праця" і "творча діяльність".

Ідея розмежування людської праці на дані категорії породжує сукупність нових теоретичних і практичних проблем. По-перше, робоча сила суб'єкта творчої діяльності за визначенням невідчужувана. Цей суб'єкт самостійно визначає основні параметри як свого трудового процесу, так і кооперації з партнерами. Більш того, у межі він може самостійно задати результат і мету всього процесу виробництва, тобто виконати функції капіталу. По-друге, твор-

ча діяльність створює загальне благо, що є суспільно необхідним та має суспільну цінність незалежно від ринкового визнання. І в цьому змісті природа творчої діяльності подібна природі грошей. Ці два моменти вже роблять творчу діяльність і її носія "капіталоподібними". Отже, і репродуктивна праця, і творча діяльність людини можуть розглядатися в якості капіталу.

Як видно з міркувань, термін "людський капітал" зобов'язаний своїм походженням очевидній подібності виробничому капіталу. І в цьому, і в іншому випадку ми маємо справу з довгостроковою витратою коштів з метою створення деяких факторів, здатних у перспективі принести віддачу на вкладені кошти. Використання людського капіталу, як і виробничого капіталу приносить ефект, що перевищує обсяг витрат на його створення.

Якщо дотримуватися аналогії в дослідженні, то, говорячи про відтворювальний цикл виробничого капіталу, доречно говорити і про відтворювальний цикл людського капіталу. При цьому варто пам'ятати, що розходження між людськими здібностями до творчої діяльності і капіталом досить великі, щоб ця аналогія була повною.

У процесі відтворення виробничого капіталу економічний інтерес представляє отримана додаткова вартість і її розмір. Через брак такої процес відтворення капіталу буде носити простий характер і втратить економічну доцільність. У відповідності з теорією відтворення для того, щоб відтворення відбувалося в розширеному масштабі, до початку наступного циклу (року) необхідні додаткові капіталовкладення або більш якісні ресурси. Джерелом розширення і якісного поліпшення факторів виробництва служить додатковий продукт або додаткова вартість, так звана економічна рента. Її розмір і визначає характер і якість наступного процесу відтворення.

Відтворювальний цикл людського капіталу також припускає одержання деякої ренти на людський капітал, що повинна бути достатньою для забезпечення його розширеного відтворення. Про існуван-

ня і необхідність розгляду цієї економічної категорії відзначають у своїх дослідженнях С. Валентій та Л. Нестеров. Вони стверджують, що "у міру соціальної переорієнтації економіки відбувається заміна колишньої системи суспільних відносин системою, за якою поряд з одержанням своєї ренти на виробничий і природний капітал з'являється можливість одержання ренти з накопиченого людського капіталу, причому не стільки підприємцями, скільки громадянами" [1, с. 56].

Однак відтворювальний цикл людського капіталу набагато складніше циклу речовинного капіталу, хоча б з тієї причини, що інвестування грошей у формування творчих здібностей людини відрізняється від створення засобів виробництва з тривалим циклом освоєння вкладень. Цикл інвестування коштів у розвиток людини розтягується на весь період його активного життя (безперервна освіта, обмін знаннями й інформацією, удосконалення своїх здібностей). Крім того, сам процес застосування творчих здібностей людини одночасно є і процесом їхнього удосконалення, тобто в міру фінансування творчих здібностей людини продуктивність людського капіталу тільки підсилюється, що ніяк не можна сказати про речовинні елементи капіталу - вони лише зношуються в процесі застосування. Це протиріччя між відтворенням виробничого і людського капіталу пояснює сучасну тенденцію збільшення вкладень у людський капітал.

Доцільність розгляду в дослідженнях людського капіталу через призму його відтворювального циклу доводиться в роботах О. Бузгаліна та О. Колганова. Оба автора відзначають, що "в умовах інтелектуалізації виробництва застосування фірмами людських ресурсів не вичерпується проблемою придбання на ринку і використання у виробництві товару "робоча сила". Потрібні були істотні інвестиції в розвиток людських якостей працівників, і, як наслідок, виникла необхідність відображення цих витрат, виміру їхньої ефективності і т.п. Оскільки зовнішні подібні витрати і віддача від них за механізмом свого відтворення нагадують основний капітал,

остільки в рамках неокласичної парадигми даний феномен і може бути розглянутий у контексті його відтворювального циклу" [3, с. 127].

У дослідженнях цикл відтворення людського капіталу можна описати за допомогою методологічної схеми накопичення капіталу, характерної для традиційної політичної економії.

Складність відтворювального циклу людського капіталу, на наш погляд, полягає ще й у тому, що цей процес можна представити як два взаємодоповнюючих процеси. У рамках першого процесу відтворення людського капіталу здійснюється за рахунок вкладень з боку підприємців. У рамках другого – за рахунок витрат самих домогосподарств, що, природно, припускає наявність у них такого рівня доходів, що буде достатній для забезпечення розширеного відтворення.

Ці два взаємодоповнюючих процеси в реальності мають різнонаправлений характер.

Протиріччя виникають між працівниками і власниками фізичного капіталу. У процесі виробництва відбувається придбання власником людських якостей працівника, що не зводяться до простої якості робочої сили. Здобувається не тільки репродуктивна праця працівника, сучасному власнику куди більш цікаві творчі здібності особистості, а так як творчий потенціал людини є його невідчужуваною особистісною якістю, то суспільне багатство, створене в результаті його творчої діяльності людини, купується в сукупності з його репродуктивною працею. Працівник же втрачає контроль над своїм творчим потенціалом, але одержує якусь (обговорену контрактом) частку створеного їм багатства. На практиці це, як правило, ставка заробітної плати, передбачена договором наймання.

Але чи справедливо із соціальної точки зору зводити економічну оцінку суми творчих здібностей людини і її репродуктивної праці лише до ціни її робочої сили або ціни праці? Чи варто погодитися з тим твердженням, що оплата праці творчого

працівника означає не покупку його робочої сили, а придбання "послуг праці" і тому не може бути зведена до відшкодування простих витрат на формування здібностей до праці даної якості? Величина цієї оплати повинна виходити далеко за межі величини витрат, щоб забезпечити повноцінне відтворення працівників сфери інтелектуальної праці.

На відміну від працівників лише репродуктивної праці творчі працівники даної фірми – ресурс, головне джерело її доходу. Тому чистий прибуток, в ідеалі, повинен розподілятися між працівниками і власниками фізичного капіталу пропорційно частки кожного в її створенні.

Практичною проблемою залишається поки те, як спеціально виділити в заробітній платі частку, що відповідає "амортизації" людського капіталу і його прибутку, і вичленувати тим самим так звану ренту на людський капітал, що по праву повинна належати людині і забезпечувати розширене відтворення його творчих здібностей. Існує об'єктивна необхідність вираження результатів інтелектуалізації за допомогою економічних показників і створення інструментарію оцінки творчої діяльності людини і його репродуктивної праці.

Поки ж і далі будуть існувати протиріччя при розподілі доходів, у тому числі і ренти на людський капітал, яка як і раніше залишається в руках у власника фізичного капіталу, у системі відтворення людського капіталу буде мати місце природний вплив коштів на його розвиток, а саме відтворення буде мати характер простого, а не розширеного. Свідченням тому виступає співвідношення показника середньої заробітної плати і показника прожиткового мінімуму в Україні (див. рис. 1, 2) [5, с. 154]. Середня заробітна плата в більшості регіонів країни в 1994 р. лише незначно перевищила прожитковий мінімум, що склав 386,7 грн., у 1993 р. у таких областях, як Чернівецька, Чернігівська, Житомирська, Вінницька, Хмельницька, Волинська і Тернопільська, навіть не досягла цього граничного показника (365,0 грн.).

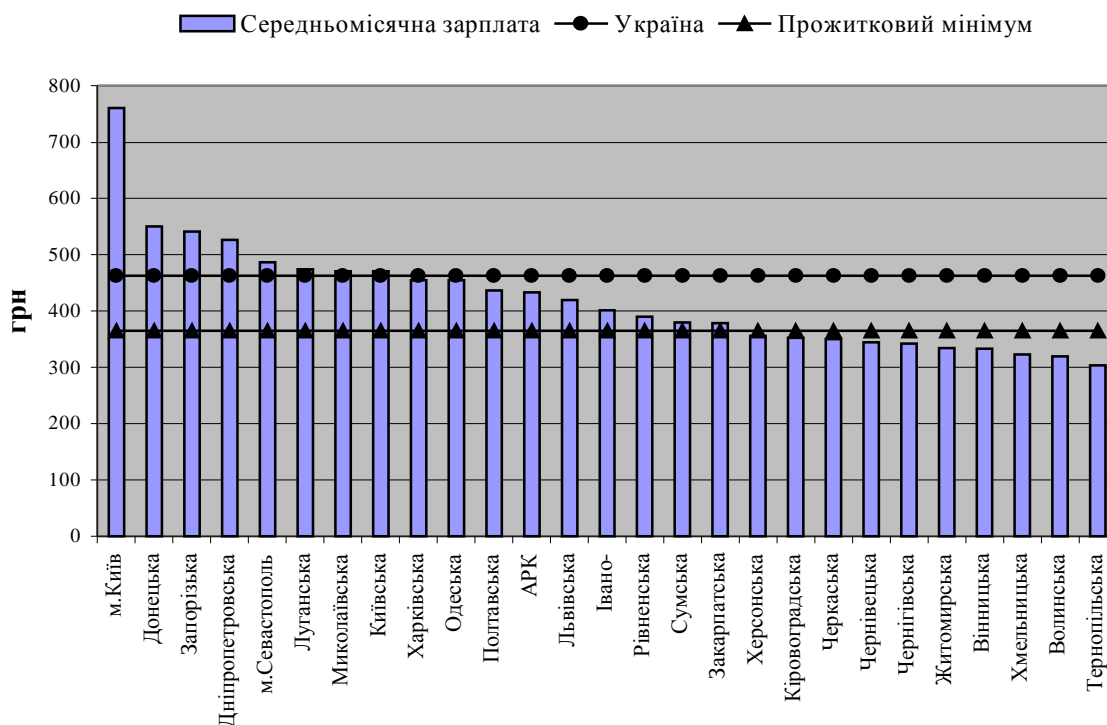

Рис. 1. Середньомісячна заробітна плата та фактична величина прожиткового мінімуму для працездатної особи в 2003 р.

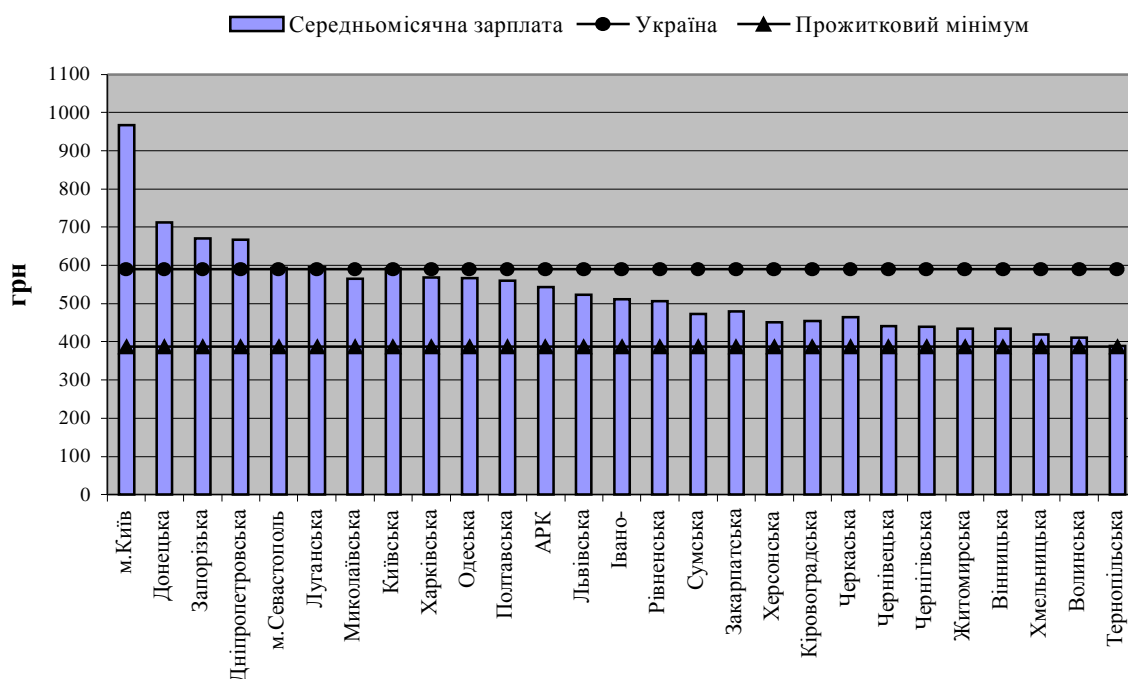

Рис. 2. Середньомісячна заробітна плата та фактична величина прожиткового мінімуму для працездатної особи в 2004 р.

Про занижену вартість робочої сили в Україні і негативних наслідках цієї тенденції відзначає у своїх роботах Г.К. Губерна. Як заявляє дослідник, "якщо на Заході частка заробітної плати в собівартості складає близько 40%, то в Україні, навіть по явно завищеним офіційним даним, – близько 10%. Якщо врахувати і соціальні нарахування на зарплату, то в "далекому зарубіжжі" зарплата разом з ними складає 60-65%.

У нас зарплата з соціальними платежами, що нараховуються, але одержуються тільки частково і не вчасно – не більш 15%" [6, с. 16].

Настільки низький рівень доходів населення природно визначає структуру витрат домогосподарств, що істотно відрізняється від таких в країнах з розвинутою ринковою економікою.

За даними вибіркового обстеження в 2004 р. домогосподарства направили на придбання продуктів харчування 57,5% витрат, а непродовольчих товарів (одяг, взуття, меблі, предмети домашнього побуту, побутова техніка і щоденне обслуговування житла) –8% [7, с. 443]. У 2003 і 2002 рр. ці показники склали відповідно 58,6% і 7,3%; 53,3% і 8,5% [8, с. 442]. У розвинутих країнах це співвідношення є зворотним: витрати домогосподарств на придбання продуктів харчування складають 10-15% від загальних [9, с. 56]. Такі пропорції в структурі витрат населення властиві практично всім регіонам України (див. табл. 1) [10, с. 232-233]. Дана структура витрат домогосподарств ще раз підтверджує висловлене нами судження про те, що відтворення людського капіталу в регіонах України має скоріше характер простого, ніж розширеного. Більш того, у ній наявні сховані потенційні соціальні та економічні ризики.

По-перше, чим більш нерівномірно розподілені доходи в країні, тим менш стабільний попит на товари і послуги і, відповідно, менш стійка структура самого виробництва. По-друге, структура грошових витрат домогосподарств, що склалася, не дозволяє здійснити і структурні перетворення в національній економіці на користь галузей, що здійснюють виробництво високотехнологічної продукції кінцевого споживан-

ня. По-третє, виникає погроза опору з боку громадян спробам присвоєння результатів накопичення їхнього інтелектуального багатства підприємцями і державою.

Отже, постає питання про необхідність створення умов для повноцінного відтворення людського капіталу. На думку М. Соколик, це питання можливо вирішити за рахунок "поступового підвищення середньомісячної заробітної плати. Але це підвищення має бути узгодженим, з одного боку, із продуктивністю праці, зменшенням галузевої диференціації в оплаті праці, забезпеченням соціальних гарантій; з другого – із розвитком виробництва і споживчого ринку, стабільними темпами економічного зростання і попередженням високого зростання споживчих цін" [11, с. 31].

На наш погляд, ця політика повинна бути посилена за рахунок розвитку державного сектора соціальних послуг. Завдяки цьому секторові вдавалося і вдається забезпечувати і підтримувати високий рівень ефективного сукупного попиту, а разом з тим стимулювати інвестиції у виробничу сферу та інфраструктуру, що сприяє загальному зростанню і розвитку економіки.

Особливо сміливий прорив у цьому напрямку представляв "Новий курс" Ф.Д. Рузвельта, що слідував кейнсіанським рецептам. Після Другої світової війни почався зовсім новий етап у розвитку державного сектора соціальних послуг у США. У підсумку до 1995 р. загальні витрати на освіту склали 551,3 млрд. дол. Причому 79% цієї суми представляли асигнування держави і лише 21% – особисті витрати громадян. Така ж тенденція спостерігалася й в області охорони здоров'я. Усі витрати на нього досягли в 1995 р. 993.3 млрд. дол. З них 71,5% були оплачені державою і лише 28,5% – самими громадянами. У підсумку сумарні асигнування з консолідованого бюджету на програми соціального страхування, охорони здоров'я, освіти, житлового будівництва, допомоги бідним, незаможним і т.п. склали в 1995 р. 1505 млрд. дол., що становить 20,9% ВВП. У країнах Західної Європи державний сектор соціальних послуг розвивався із середини ХХ сторіччя ще швидше, ніж у США [12, с. 29].

В Україні для досягнення належного рівня соціальних гарантій потрібне подальше зростання обсягу інвестицій, що вже не можна забезпечити тільки за рахунок засобів державного бюджету. Потрібна розробка принципово нових механізмів розвитку соціальної сфери.

У цих умовах, на наш погляд, рівноправним партнером держави в питаннях соціального розвитку повинен стати великий бізнес. Фінансуючи соціальний сектор разом з державою, великий бізнес здатний призупинити процес соціальної поляризації і дестабілізації, зберегти сформовану економічну кон'юнктуру і забезпечити економічну безпеку країни в умовах загальної глобалізації. Формування соціально орієнтованих моделей поведінки великих корпоративних структур дозволить одержати вагомі економічні переваги: пом'якшення соціальних протиріч, забезпечення соціальної захищеності населення, що безпосередньо вплине на економічний розвиток і сталість зростання основних економічних показників.

Відносини працівників із власниками капіталу фірми повинні будуватися не тільки на основі купівлі-продажу робочої сили: власник капіталу може вступати з працівником творчої праці у фактичну угоду про розділ частини прибутку, домагаючись підпорядкування творчої праці на базі не економічного примусу, а компромісу. Для розширення сфери соціальної відповідальності бізнесу необхідно сформувати партнерські відносини бізнесу і з державою на всіх рівнях – від регіонального до національного.

Процес формування партнерства повинен супроводжуватися створенням відповідного інституціонального середовища, що оформило б ці відносини належним чином і дозволило б кожній зі сторін відчутти впевненість у правомірності дій іншої, що, у свою чергу, дозволило б максимально розкрити і реалізувати потенціал і можливість кожної зі сторін. Високий рівень інституціонального розвитку економіки забезпечить "прозорість" діяльності компаній реального сектора, дотримання контрактних зобов'язань позичальників, справед-

ливість конкуренції, стабільність і дотримання законів. Інституціональні реформи надзвичайно важливі для забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, необхідного для формування виробничого капіталу, створення умов для інтенсивного накопичення людського капіталу.

Результатом економічної політики держави повинна стати інституціоналізація концепції соціальної відповідальності бізнесу як на рівні окремих регіонів, так і в масштабах держави. Для цього необхідно забезпечити участь корпоративних структур у розробці програмних політичних документів на корпоративному, регіональному і національному рівнях, що визначає сфери соціальної відповідальності і соціальні функції бізнесу.

Література

1. Валентий С., Нестеров Л. Россия в меняющемся мире: внешние и внутренние вызовы // Вопросы экономики. – 2002. – №3. – С. 51-64.
2. Стратегический ответ России на вызовы нового века / Под общ. ред. Л. И. Абалкина. – М.: Экзамен, 2004. – 608 с.
3. Бузгалин А., Колганов А. Человек, рынок и капитал в экономике XX века // Вопросы экономики. – 2003. – №6. – С. 125-141.
4. Чухно А. Актуальные проблемы стратегии экономического и социального развития на современном этапе // Экономика Украины. – 2004. – №4. – С. 15-23.
5. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України за 1004 рік. – К.: Видавничо-поліграфічна фірма ЗАТ "Нічлава", 2005. – 234 с.
6. Губерная Г.К., Ткаченко А.П. Региональные последствия экономической политики в Украине // Менеджер. – 1998. – №1. – С. 12-17.
7. Статистичний щорічник України за 2004 рік / Державний комітет статистики України. Довідкове видання. – К.: "Консультант", 2005. – 591 с.
8. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Державний комітет статистики України. Довідкове видання. – К.: "Консу-

льтант», 2004. – 631 с.

9. Любимов Л., Яровая Е. Механизм общественного саморазвития: цивилизационный подход // Мировая экономика и международные отношения. – 1993. – №2 – С. 49-65.

10. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2004 році / Державний комітет статистики України. Статистичний збірник. – К.: «Консультант», 2005. – 457 с.

11. Соколик М. Підвищення заробітної

плати як фактор формування середнього класу в Україні // Економіст. – 2005. – № 7. – С. 30-33.

12. Надель С. Социальные факторы экономического роста // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – №5. – С.26-33.

Статья поступила в редакцию 19.06.2006

О.С. ТАРАСЕНКО,

Донецкий национальный технический университет

СТРУКТУРУВАННЯ ВЛАСНОСТІ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРОЦЕСУ

Відносини власності – одна з фундаментальних і разом з тим суперечливих категорій в економічній теорії. Процес структуривання відносин власності вимагає ретельного аналізу діючих концепцій та співвідношення їх з реальними процесами в економіці.

Залишаючи осторонь дискусії з приводу визначення власності (власність – привласнення, привласнення – відчуження, економіка – право, власність і влада тощо), слід визнати за робочу гіпотезу вельми поширене двоїсте тлумачення власності як системи таких відносин, котрі суто впливають на всю економічну структуру суспільства за тієї чи іншої його формації, з одного боку, і суттєвий вплив права власності на економічні відносини суб'єктів ринку («пучок» прав власності), з іншого боку. Тобто визнання науковості обґрунтувань власності за марксистською концепцією і одночасне визнання теоретико-практичного значення неокласичного уявлення про власність.

Суттєвими для даного дослідження можна вважати сучасні визначення власності та теорії власності різними вченими. Так, російські автори вважають, що теорія власності конститує «все багатство положень, гіпотез і висновків економічної науки» і може претендувати на власну наукову парадигму» [1, с.58]. На думку відомих українських вчених концепція власно-

сті як визначального відношення логічно підводить до висновку про те, що «відносини власності первинні, а виробничі – вторинні» [2, с.43]. Позиція відносно поєднання процесу розвитку відносин власності і товарного виробництва обґрунтовується в іншій статті – через історичний процес суспільного розподілу праці, дію закону вартості, поетапну еволюцію мотивації трудової корисної діяльності, розвиток ринку тощо [3, с.73-83]. Досить поширеним є аналіз власності (привласнення) через розвиток сумісно-розділеної праці [4, с.53]. Є й такі вчені, що вважають сучасну капіталістичну власність як єдність певних прав і адекватних їм обов'язків економічних суб'єктів забезпечувати «реалізацію соціально-економічних функцій, пов'язаних із забезпеченням функціонування і розвитку приватних капіталів (приватного бізнесу), що виступають органічною частиною суспільних виробничих ресурсів, які використовують в умовах поділу праці та ринкового товарно-грошового обміну» [5, с.61]. Доводиться навіть дія закону власності, що вважається за основний економічний закон будь-якого суспільства [6, с.43-50].

Мета статті – надати аргументи щодо генезису власності у процесі її розвитку від простих до більш складних сучасних структурних форм через економічний зміст і

© О.С. Тарасенко, 2006